

Täysistunto

Keskiviikko 2.10.2024 klo 14.00—18.38

5. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi valtioneuvoston jäsenen tehtävään liittyvästä karensista sekä sakon täytäntöönpanosta annetun lain 1 §:n muuttamisesta

Hallituksen esitys HE 90/2024 vp

Lähetekeskustelu

Puhemies Jussi Halla-aho: Lähetekeskustelua varten esitellään päiväjärjestyksen 5. asia. Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään perustuslakivaliokuntaan.

Keskusteluun varataan tässä vaiheessa enintään 30 minuuttia. Jos puhujalistaa ei tässä ajassa ehditä käydä loppuun, asian käsittely keskeytetään ja sitä jatketaan muiden asiakoh-
tien jälkeen. — Pääministeri Orpo, olkaa hyvä.

Keskustelu

15.28 **Pääministeri Petteri Orpo** (esittelypuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Nyt käsittelyssä on esitys, jossa ehdotetaan säädettäväksi laki valtioneuvoston jäsenten tehtävään liittyvästä karensista. Uuden lain tavoitteena on suojata yleistä etua ja luottamusta hallitusvallan käyttöön, kun valtioneuvoston jäsen siirtyy toimikautensa jälkeen julkishal-
linnon ulkopuolisiin tehtäviin. Hallitus haluaa ehdotetulla sääntelyllä ehkäistä ennakolta ministereiden siirtymisiin mahdollisesti liittyvää eturistiriitojen tai luottamusvajeen riskiä.

Hallituksen tekemällä periaatepäätöksellä nykyisen valtioneuvoston jäsenet ovat sitou-
tuneet ilmoittamaan pääministerille ja valtion virkamieseettiselle neuvottelukunnalle aiko-
muksestaan siirtyä hallituskaudella muihin tehtäviin. Neuvottelukunta voi nykykäytännön
mukaan suositella ministereille enintään kuuden kuukauden karenssiaikaa. Sääntelyä
asiasta ei ole.

Euroopan neuvoston korruption vastainen toimielin Greco on suositellut, että Suomi
laatii ministereiden ministerikauden jälkeistä toimintaa koskevat menettelytavat. Valtio-
neuvoston oikeuskansleri, valtion virkamieseettinen neuvottelukunta ja perustuslakivalio-
kunta ovat nostaneet esille säätämisen lailla tällaisista menettelytavoista. Muista Pohjois-
maista Ruotsissa ja Norjassa on voimassa ehdotetun lain kaltainen ministereiden karenssi-
sääntely. Myös useissa Euroopan maissa säännellään ministereiden karenssia ja Euroopan
komission jäseniä koskevat karenssisäännökset.

Uuden lain nojalla voitaisiin rajoittaa enintään 12 kuukauden määräajaksi valtioneuvos-
ton jäsenten, pääministerin ja ministerien, oikeutta siirtyä toimikautensa päätyttyä muihin
tehtäviin. Lakia sovellettaisiin myös valtioneuvoston jäsenyydestä vapautettuun 12 kuu-
kautta eron myöntämisestä. Ehdotettu karenssin enimmäispituus vastaisi valtionhallinnon
ylimpien virkamiesten nykyisen lainsäädännön mukaista karenssin enimmäisaikaa. Lain
perusperiaatteena on, että karenssin kesto määräytyy sen mukaan, mikä on ainoastaan vält-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 95/2024 vp

tämätön aika sen tavoitteiden saavuttamiseksi. Me emme halua, että karenssipäätöksistä tulee kaavamaisia tai tarpeettoman pitkiä.

Aikomuksesta siirtyä uuteen tehtävään olisi ilmoitettava. Ilmoitusvelvollisuus koskisi laajasti yksityiselle sektorille siirtymistä. Ilmoitusta ei olisi tarpeen tehdä siirryttäessä julkisen hallinnon tehtävään tai julkiseen luottamustehtävään. Perustettava, toiminnassaan riippumaton ja itsenäinen karenssilautakunta voi tapauskohtaisen harkinnan perusteella määrätä karenssin. Karenssin määrääminen edellyttäisi, että ministerin asemassa olisi saatua julkisuutta rajoittavien säännösten suojaamaa tietoa, jota voitaisiin uudessa tehtävässä hyödyntää. Karenssi voitaisiin määrätä, jos uuteen tehtävään siirtymisen voitaisiin muusta erityisestä syystä katsoa johtavan eturistiriitaan ministerinä toimimiseen nähden.

Ehdotulla sääntelyllä ei siten ole tarkoitus estää ministereiden siirtymistä yksityisen sektorin tehtäviin. Siirtyminen ja liikkuvuus sektoreiden välillä on luonnollista ja sinänsä myönteistä.

Arvoisa puhemies! Ehdotetussa laissa on toisaalta kyse siitä, että yleistä etua ja hallitusvallan käyttöä kohtaan tunnettua luottamusta voidaan suojata, kun valtioneuvoston jäsen toimikautensa jälkeen siirtyy uusiin tehtäviin. Toisaalta on kyse siitä, missä määrin valtioneuvoston jäsenen perustuslaissa turvattua oikeutta työhön ja elinkeinonvapautta voidaan rajata. Perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännön mukaisesti karenssin kohteena olevalle olisi oikeus kompensatioon karenssin ajalta. Korvaus vastaisi valtioneuvoston jäsenelle maksettavaa palkkiota.

Puhemies! Tavoitteena on reilu ja järkevä toimintamalli, jonka perustellut syyt jokainen ymmärtää. Lain on tarkoitus tulla voimaan 1.9.2027 eli seuraavan hallituskauden alussa. Se ei näin ollen koskisi vielä istuvaa hallitusta. Näin uudet velvoitteet koskisivat kaikkia hallituksen jäseniä samalla tavoin ministerikauden alusta lähtien. — Kiitos.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Joona Räsänen, olkaa hyvä.

15.32 Joona Räsänen sd: Arvoisa puhemies! Nämä erilaiset karenssisäädöksethän on tehty sen takia, että demokratia voi suojata itseään ja jotta kansalaiset voivat luottaa todella hallitusvallan käyttöön. Samallahan nämä säädökset ovat olleet vastaus siihen pyöröovi-ilmiöksikin kutsuttuun tapahtumasarjaan, jota olemme todistaneet viimeistenkin kymmenen vuoden aikana, jolloin näitä on sitten eri tasoille lähdetty myös meille lainsäädäntöön tuomaan. Eli toisin sanoen olemme karenssilla kieltäneet ihmisiä siirtymästä suoraan esimerkiksi todella sinne yksityisen sektorin palvelukseen, ja sitten tältä karenssiajalta veronmaksajat ovat kuitanneet sen palkan, jota ihminen on saanut siinä viimeisessä tehtävässä, josta hän on pois lähdössä.

Pidän tämänkaltaista sääntelyä tarpeellisenä, ja niin kuin pääministerikin viittasi, niin useat asiantuntijaelimet kuin muutkin tahot ovat tätä suositelleet ja vastaavan kaltaisia säädöksiä on myös muissa maissa. Mutta sitten tulee se tärkeä mutta, ja tässä toivon todella, kuten pääministerikin viittasi, että tämä ei saa olla mikään automaatio, ei saa olla mikään kaavamainen ratkaisu, että jokaiselle kaikissa tilanteissa tämänkin lainsäädännön mahdollistama 12 kuukauden karenssi tulisi. Nimittäin tosiasiallisesti, jos me jokaiselle ministerille mistä tahansa syystä antaisimme tämän 12 kuukauden karenssin, niin sehän tarkoittaisi ministereiden tuloilla yli 100 000 euron kädenpuristusta veronmaksajilta. Pääministerinkin tuloluokassa puhuttaisiin 150 000 eurosta, jonka veronmaksajat siis maksaisivat siitä hyvästä, että henkilö ei siirry muihin tehtäviin.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 95/2024 vp

Senpä takia hieman ihmettelen vaan näitä korvaustasoja, kun on valitettavasti osoittautunut, että jopa, voisi sanoa, hätävarjelun liioitteluna meillä näitä karensseja on määrätty huomattavan pitkiä aikoja. Totta kai se tarkoittaa, että silloin korvaustasot ovat kasvaneet, ja kun nyt vertaa yksityiseen sektoriin, jos tätä verrataan esimerkiksi kilpailukieltosopimukseen, joka voidaan myös sopia 12 kuukaudeksi, niin siinä kilpailukieltosopimuksessa edellinen työnantaja sitoutuu maksamaan, mikäli kilpailukieltosopimus on yli kahden kuukauden mittainen, 40 prosenttia siitä edellisestä ansiosta — siis 40 prosenttia yksityisellä sektorilla. Tässä veronmaksajat lupaavat kuitata 100 prosenttia siitä edellisestä palkasta. Tätä en pidä välttämättä kovinkaan hyvänä, ja toivon todella, että nämä eivät ole mikään kaavamainen ratkaisu, joka jokaiselle tulee, koska tämä sitten todella olisi aikamoinen kädenpuristus veronmaksajalta aina sille ministerille, joka tässä tapauksessa karenssin sitten saisi.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Hoskonen, olkaa hyvä.

15.35 Hannu Hoskonen kesk: Arvoisa herra puhemies! On aivan oikein tietenkin, että tämä karenssilaki säädetään, koska valtioneuvoston jäsenellä sitten toimikautensa loputtua on hallussaan sellaisia tietoja, jotka ovat nimenomaan sellaista tietoa, jota ei saisi käyttää, jos menee esimerkiksi avoimelle sektorille, vaikka yritysjohtajaksi tai johonkin muuhun vastaavaan tehtävään. Kyllähän siitä tietenkin korvaus pitää maksaa, jos valtio rajoittaa työntekoa tai yrittämistä, ei siinä sen kummempaa ole. En tiedä sitten, mikä on oikea määrä, onko se vuosi vai puoli vuotta, maksimissaan taitaa olla vuosi, mutta kuitenkin niin, että tämä on oikeudenmukainen ratkaisu.

Aina kun kuuntelee noita poliitikoista heitettäviä arvioita eri yhteyksissä, niin monesti tulee mieleen, että onkohan niin paljon haluttua työvoimaa, että näillä puheilla ottaisivat meidät töihin johonkin tehtävään, mutta todennäköisesti on yrityksiä, jotka haluavat palkata. Jos pääministeri lopettaisi vaikka tähän kauteen ja hän lähtisi sitten vaikka yksityisen sektorin palvelukseen ja yrityksiin, niin hyvin todennäköisesti näin kävisi, että työhön pääsee. Se on hyvä tehtävä ja hyvä kokemus, mikä ministerin tehtävistä kerääntyy, ja kansainvälinen kokemus ennen kaikkea. Se on nykyisin hyvin vahvassa arvostuksessa, että on kansainvälisiä yhteyksiä ja on pärjännyt siellä hyvin.

Mutta hyvä, että laki tulee. Mietittäköön korvauksen suuruutta, mutta pakkohan siitä on korvaus maksaa, jos estetään työnteko tai toisen työnantajan palvelukseen meneminen.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Lindén, olkaa hyvä.

15.37 Aki Lindén sd: Arvoisa herra puhemies! Kun tutustuin tähän lakiehdotukseen, niin aloin miettiä sitä ihan konkreettisesti siltä kannalta, että pari asiaa siinä herätti huomiota.

Ensinnäkin se, että tässä ei puhuta tietystä ajasta, jonka on toiminut valtioneuvoston jäsenenä. Meillähan nyt on tilanne se, että itsekin toimin silloin yhdeksän kuukautta ministeri Kiurun vanhempainvapaan aikana edellisessä hallituksessa, muun muassa edustaja Sarkkinen, edustaja Saramo ja eräät muut toimivat vain osan aikaa ja nykyinen hallitus on suunnitellut jo etukäteen vaihtavansa ministereitä tietyssä vaiheessa. Eli onko kysymys siitä, että lyhytkin kausi ministerinä johtaa tähän vastaavaan tilanteeseen?

Toinen kysymys on se, jonka edustaja Räsänen otti tässä esille, eli mikä on se korvauksen suuruus. Tarkoitetaanko valtioneuvoston jäsenenä, joka on ollut samalla kansanedus-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 95/2024 vp

taja, sitä palkkiota, jonka saa eli jossa on täysi valtioneuvoston jäsenen korvaus ja puolet kansanedustajan palkkiosta, vai mitä?

Nämä ovat asioita, joita kannattaa siellä valiokunnassa tietysti miettiä, kun tätä käsitellään, mutta tässä lakiehdotuksessa on tällaisia teknisiä asioita, joita on syytä hioa.

Sinänsä tämä lähtökohta on aivan erinomainen, eli mietin ihan konkreettisesti, että jos henkilö on vaikka toiminut sillä sektorilla, joka itselleni on tutuin, sosiaali- ja terveydenhuollon tehtävissä, ja siirtyy vaikka sen alan suuren yrityksen johtoon, hänellä on huomattavasti tietoa sellaisesta lainsäädäntösuunnittelusta ja suunnitelmista ja menettelytavoista, joita hän esimerkiksi voi hyödyntää siinä tulevassa tehtävässä. Tästähän tässä viime kädessä on kysymys, eikä tämä kyseinen ala ole kenties se kaikkein dramaattisin, vaan yhtä lailla kuljetus, teollisuus ja kauppaan liittyvät asiat ovat sellaisia vastaavanlaisia.

Mutta nämä kaksi konkreettista asiaa tässä halusin nostaa käytännössä esille.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Malm, olkaa hyvä.

15.39 Niina Malm sd: Arvoisa puhemies! Tässä on käyty hyvää keskustelua lain tarkoituksesta ja sen taustoista ja siitä, että tällainen kaavamainen ratkaisu ei ole sopiva tämän lain kohdalla. Haluaisin kysyä pääministeriltä: Miten tämä nyt suhtautuu hallituksen linjaan sitten tasa-arvosta ja yhdenvertaisuudesta ja myöskin yhdenvertaisesta ja tasa-arvoisesta kohtelusta eri alojen välillä? Jos hallituksen linja näissä työmarkkinakysymyksissä on tähän mennessä ollut aina se, että jollain tavoin yksityinen hyötyy, ja nyt tässä hallituksen esityksessä pahimmassa tapauksessa veronmaksajat maksavat tämän 100 000—150 000 euroa vuodessa korvauksia mutta, kuten edustaja Räsänen tässä totesi, yksityisellä sektorilla tämä summa voi olla 40 prosenttia, niin onko tämä teistä tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden perusteet täyttävä ja näin ollen myöskin oikeudenmukainen veronmaksajia kohtaan?

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Joona Räsänen, olkaa hyvä.

15.40 Joona Räsänen sd: Arvoisa puhemies! Nämä kriittiset huomiot, joita tässä on tuotu ilmi, liittyisivät tähän ihan riippumatta siitä, kuka tämän esityksen tuo. Tämähän on sisältyltään siis sama esitys, jota on viime kaudella valmisteltu. Kysymys ei ole ollenkaan siitä.

Viittasin todella yksityisen sektorin käytäntöön näiden kilpailukieltosopimusten osalta, ja korjaan hieman itseäni, että todellahan se siellä riippuu ajasta, niin että jos on kilpailukieltosopimus kuudeksi kuukaudeksi, työnantaja joutuu sitoutumaan korvaamaan 40 prosenttia, ja jos on yli kuusi kuukautta, korvaussumma on 60 prosenttia. Tässä tapauksessa, kun veronmaksaja on takana tämän laskun maksamassa, korvaussumma on sata prosenttia. En pidä tätä järkevänä, että meillä on niin erilainen sääntely yksityiselle sektorille kuin julkiselle sektorille. Tässä tapauksessa todella veronmaksaja ottaa nyt suuremman taakan kannettavakseen kuin yksityisellä sektorilla, mikäli näitä kilpailukieltosopimuksia käytetään.

Sitten, arvoisa puhemies, otan nyt yhden esimerkin, joka on viime vuosinakin noussut esille enemmänkin siellä avustajien päässä: Helpoin tapa saada maksimaalinen karenssi on yhtiöittää itsensä. Henkilö, joka on toimestaan jäänyt pois, on perustanutkin yhtiön, ja kas kummaa, yhtiön toimialaan liittyvät juuri ne asiat, joita hän on esimerkiksi valtioneuvostossa ollut hoitamassa, ja tämä on tarkoittanut sitä, että hän on saanut maksimaalisen ka-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 95/2024 vp

renssin. Tämä jo pelkästään mahdollistaa esimerkiksi valtioneuvoston jäsenelle sen, että kun ministeripesti loppuu, niin mikäli hän oman toimintansa yhtiöittää ja vielä sopivasti yhtiöjärjestyksessä toimiala liittyy jotenkin niihin tehtäviin, mitä hän on valtioneuvostossa hoitanut, karenssilautakunta luultavasti tulee päättämään maksimaalisesta karenssista 12 kuukaudeksi. Esimerkiksi pääministerin tapauksessa se on todella 150 000 euroa, jonka veronmaksajat tässä tapauksessa kuittaavat.

Sen takia toivon, että tätä korvausprosenttia nyt vielä tässä valiokuntavaiheessa tarkasteltaisiin, että olisiko parempi, että se olisi lähempänä sitä sääntelyä, joka meillä jo tällä hetkellä yksityisellä sektorilla on. Koska senhän takia näitä kilpailukieltosopimuksia aikaisemmin muutettiin, että näitä korvauksia porrastettiin, jotta se johtaisi aina siihen pienempään aikaan, eli lyhyempään kilpailukieltosopimukseen, koska myöskin yrityksen korvausvastuu on silloin pienempi. Mutta tässä sääntelyssä, joka nyt koskee julkista sektoria, ministeritason henkilöitä, lähdetään siitä, että maksimi on 12 kuukautta ja korvaussumma on sata prosenttia, ihan riippumatta siitä, kuinka pitkäksi ajaksi tämä karenssi määrätään, ja veronmaksaja kuittaa laskun. Minusta tätä olisi nyt syytä vielä tämän asian jatkokäsittelyssä hieman tutkia.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Lyly, olkaa hyvä.

15.43 Lauri Lyly sd: Arvoisa puhemies! Tämä on erittäin mielenkiintoinen kysymys sen takia, että kyllä ministerin tehtävissä saadaan semmoista osaamista, jolla on ammatillista myyntiarvoa varmasti tuolla markkinoilla. Toisaalta se on myöskin politiikalle hyvä, että täällä syntyy semmoista osaamista ja ammattitaitoa, jota arvostetaan muualla, ja sekin on tärkeä osa tätä meidän työmme arvostusta. Siinä mielessä tätä lakiuudistusta, mikä tässä nyt on tekeillä, tarvitaan, mutta siinäkin tulee sitten kysymyksiä, että meillä on aika harvoja tapauksia, että suoraan ministeristä on siirrytty elinkeinoelämän palvelukseen keskeisiin tehtäviin. Esimerkiksi elinkeinoministeri Häkämies siirtyi suoraan EK:n toimitusjohtajaksi, ja se oli aika nopea siirto, ja on joitain tällaisia esimerkkejä ja varmasti siinä on ollut taustalla myöskin se, että on ollut sitä osaamista, mitä siinä tehtävässä tarvitaan.

Itse miettin tässä sitä, että tämä 12 kuukautta on todella pitkä aika myöskin, ja tätä korvauksen tasoa. Näitä varmasti sitten jatkokäsittelyssä pitäisi miettiä, koska myöskin se tieto tietyllä tavalla vanhenee kyllä aika nopeasti, eli tässä mielessä harkitsisin näitä molempia kohtia vielä uudestaan. Tätä lainsäädäntöä tarvitaan, ja se on ihan paikallaan.

Sitten meidän pitäisi tulla heti tässä alkuvaiheessa semmoiset keinot, mitä edustaja Räsänen toi tässä esiin, että jos yhtiöittää omaa toimintaansa, niin sitten sitä kautta pääsisi tähän automaattisesti.

Eli tässä on monia tällaisia yksityiskohtia, mutta sinänsä tämä pääasia on tässä kohdallaan. Veronmaksajien piikkiin ei nyt tällä puolella, näin päin, pitäisi laittaa ylimääräistä kuormaa. — Kiitos.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Haluaako pääministeri vastata keskustelussa käytettyihin puheenvuoroihin? Käytettävissä on maksimissaan viisi minuuttia, mutta sitä ei ole pakko käyttää kokonaisuudessaan.

15.45 Pääministeri Petteri Orpo: Arvoisa puhemies! Kiitos, kiitos erinomaisesta keskustelusta. Tämä on todellakin ensinnäkin niin, että tämä ei ole nyt varsinaisesti hallituk-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 95/2024 vp

sen hanke, vaan tämä on mielestäni parlamentin hanke. Tähän on perustuslakivaliokunta lausunut, edellinen hallitus on aloittanut valmistelun, [Puhemies koputtaa] ja me tuomme tämän eduskunnan käsittelyyn. Toivon todella, että eduskunta ja valiokunnat perehtyvät huolella esitykseen, ja mielestäni sitä voi järkevällä tavalla parlamentaarisesti muokata.

Näihin muutamaiin kysymyksiin, jotka tässä ovat, niin... Tai ensin yleisesti: Jos katsoo historiaa taaksepäin ja ajatellaan jatkokehityksen menevän samalla tavalla, niin ministerin osalta näitä tullaan näkemään harvoin. Taaksepäin katsoen voisi olla vuosienkin väliä, että tätä ei tarvittaisi.

No, sitten seuraava asia on se, että tämä on siis maksimissaan 12 kuukautta ja joka kerta harkinnan mukaan. On selvää, että jos joku ministeri on ollut toimessaan muutaman kuukauden ikään kuin tuuraamassa tai ministerin tehtävä on päättynyt nopeasti, niin karenssilautakunta, joka tähän perustetaan ja jossa pitää olla puheenjohtajana juridista osaamista ja ammattitaitoa, harkitsee tapauskohtaisesti joka kerta, mikä on perusteltua. Siinä tulee silloin harkittavaksi varmasti nimenomaan se, minne on siirtymässä ja millaisten tietojen äärellä kyseinen ministeri on toiminut. Minusta se on hyvin perusteltua, hyvin perusteltua, ja tämän karenssilautakunnan rooli tulee olemaan tässä aivan keskeinen.

Jotta tästä ei syntyisi keskustelua siitä, että hallitus, joka tämän tekee, rakentelee itselleen tässäkin joitakin vuoden palkallisia vapaita, tämä tulee voimaan todellakin vasta normaalijärjestyksessä, johon tietenkin tässä tähdätään, vasta vuoden 27 syyskuussa.

Tämä on todellakin meidän yhteinen hanke. Tällä suojataan eduskunnan ja meidän parlamentaarisen järjestelmän uskottavuutta, mutta tämä antaa myös oikeudellisen suojan poliitikoille siitä, että heillä on lain säätämä selkänöjä siirtyä myös muihin tehtäviin poliittisen uran ja poliittisten tehtävien jälkeen. Minä pidän tätä perusteltuna ja järkevänä, ja olemme ja olen erittäin valmis tekemään yhteistyötä eduskunnan kanssa tämän jatkokäsittelyssä.

Keskustelu päättyi.

Asia lähetettiin perustuslakivaliokuntaan.